

քերուէն գտնուելէն առաջ :

ԱՇ. — (Յայտնի բան է որ . . . ինչ ըսել է թէ ինչպէս կ'ապրէին . մեր կերած ըոսկի չէ , մեր խմածը արծաթ չէ : Իրաւ որ ես ալ չեմ գիտեր թէ ինչո՞ւ համար առանց ստրկի մարդիկ ոչ գետին կը բանին , ոչ փայտ կը կըտրեն , և ոչ կտաւ կը գործեն . ինծի կ'երևնայ թէ ստակ ըլլար չըլլար՝ մարդս ապրուստ կրնար գտնել :

ԴԱՍՏ. — Իայց տեսնենք թէ նոյն պէս երջանիկ ալ կրնա՞ր ըլլալ թէ չէ . վասն զի մարդուս մտքին վայելմունքն ալ պէտք չէ մոռնանք : Երբեք առանց ստրկի ալ մարդս գիտուածան ետեւէ կրնա՞ր ըլլալ . արդեօք կրնա՞ր աշխատանքը ձգել երբեմն , ու քիչ մը զուարճուածան հետ ըլլալ , կամ ժողովարաններու մէջ օգտակար խօսակցութեամբ մը ատեն անցընել :

ԱՇ. — Ինչո՞ւ պիտի չկարենայ . . . Երտակն ըսեմ , հրամանքնիդ զիս համոզեցիք թէ մարդս առանց ստրկի ալ կրնայ ապրիլ ու զուարճանալ . բայց չեմ հասկընար թէ ինչո՞ւ համար ամէն մարդ ստակ վաստրկելու ետեւէ է . ստակ կ'ըսէ ու կ'երթայ :

ԴԱՍՏ. — (Է . անոնց բուն փրնտաւածը ստակը չէ , հապա ստրկով գնելիքն է : () Երինակի համար , դուն նոր կօշիկ մը առնելու համար տասուերկու դահեկան ուղեցիր հօրմէդ երեկ . քու վախճանդ տասուերկու դահեկան ունենալ էր՝ թէ զոյգ մը կօշիկ : Ի՞նչուակիր մը իր աշխատանքին փոխարէն տասը փող կ'ուզէ քեզմէ . նոյն բանը չէ՞ր որ տասը փողի հաց ուզէր . և մի թէ նոյնպէս գոհ չէ՞ր ըլլար՝ թէ որ դուն աշխատանքը յանձն առնուիր , ու երթայիր հացածախէն հացը առնէիր բերէիր իրեն : Երեմն կը տեսնես որ փրնտաւածը՝ չէ թէ ստակն է աս բաներուս մէջ , հապա կօշիկը՝ հացն ու աշխատանքն է :

ԱՇ. — Այնքան է . հիմա հասկըցայ թէ միայն ստակը չէ հարստութիւն . մանաւանդ թէ ուրիշ բաներ աւելի հարստութիւն են՝ քան թէ

ստակը : Իայց 'ի հարկէ ստակն ալ օգուտ մը ունի :

ԴԱՍՏ. — Ինչ ըսել է . օգուտն աս է որ անով երկրիս բերքերը և մարդուս ձեռագործները աւելի դիւրաւ ձեռքէ ձեռք կ'անցնին՝ ամէն մարդուն իր կարօտութեանը համեմատ : Իայց ուրախ եմ որ դուն հասկըցար թէ ճշմարիտ հարստութիւն միայն ստակը չէ , հապա որ և իցէ բան՝ որ միզի օգտակար ու հաճոյ կրնայ ըլլալ , և կրնայ ուրիշ բանի հետ փոխուիլ : Եւստի ցորենը , խաղողը , փայտը , օգտակար գրքերը և ասոնց նման բաները բոլոր հարստութիւն են :

ԱՇ. — Հապա օդը , լոյսը , ջուրը հարստութիւն չեն :

ԴԱՍՏ. — Եսոնք ալ իրաւցընէ հարստութիւն են . միայն թէ բնական հարստութիւններ են՝ որ ամէնմարդ հաւասար կը վայելէ . և մէկը չկրնար իրեն սեպհականել , կամ ուրիշի ծախել , և կամ փոխոց ընել . ուստի ասոնք բուն հարստութեանց կարգը չեն սեպուիր : — Եսչափս այսօր բաւական է . ուրիշ անգամ կը տեսնենք թէ հարուստը աղքատէն ինչով կը տարբերի :

ԵՐԿՐԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ

Սկզբունք երկրագործութեան :

ԺԱ

Պետինը հերկելու գործիքներուն վրայ :

Հ. ՍԱՐԴՈՒՑԱՆԻ երկիր մը ինչպէս պատրաստելու է .

Պ. Երկիր մը պատրաստելու համար տեսակ տեսակ գործողութիւններ կան ընելու . և անոնց վախճանն աս է որ հողը տակն ու վրայ ըլլայ , քրքրի և կակըղնայ , այնպէս որ օդը՝ ջուրն ու բուսոց արմատները դիւրաւ ներս կարենան մտնել : Եւ գործողու-

Թիւններս ընողը պիտի ըլլայ մարդս՝
այլեւայլ գործիքներով, ինչպէս են ա-
րօր, մանկեռ, և այլն :

Հ. Ի՞նչ է արօրը :

Պ. Երկրագործական գործիքներ
ըուն մէջ ամենէն հինը արօրն է, և
բահին տեղը կը գործածուի՝ մեծ եր-
կիրներ փորելու համար : Եւրոպայի
մէջ գրեթէ ամէն գաւառ զատ տե-
սակ արօր ունի . բայց ասոնք միայն ի-
րենց ձևովը մէկմէկէ կը զանազանին :
Վիսաւոր երկու տեսակ է արօրը .
պարզ ու բաղադրեալ :

Հ. Պարզ արօրը ո՞րն է .

Պ. Պարզ արօրին կտորներէն չե-
լէ դանակի պէս երկաթ մըն է, որ
երկիրը կը ճղքէ . խո՛ք ձևիչին ետեւէն
դրուած է՝ որ երկիրը ուզած խորու-
թեամբը կը պատուէ ու կը փորէ . Կո-
րեպէղ խոփին պատուած հողը կը դար-
ձնէ . չե՛ք ըսուած կտորին վրայ հաս-
տատուած են խոփն ու կորեպէղը .
ասիկայ ալ ահօսին մէջը կամ յատա-
կը կը շտկէ : Իսկոր աս կտորները
հաստատուած են մաճի փայտին վրայ
որ երկայն գերան մըն է՝ մէկ ծայրը
դուրս ցրցուած, ու երկու կողմ ձևա-
ցած . ասկէ կը բռնէ երկրագործը, և
արօրը ուզած կողմը կը շտկէ . իսկ
միւս ծայրէն եզները կը լծուին ու կը
քաշեն :

Հ. Ի՞րն է բաղադրեալ արօրը .

Պ. Բաղադրեալ արօրը պարզ ար-
օրին պէս է . և անկէ աս աւելի բա-
նը ունի որ լծակի մը ուժով մարդուն
ու կենդանեաց աշխատանքը կը թե-
թեցնէ . վասն զի ան լծակին վրայ
հաստատուած ըլլալով արօրին վերոյի-
շեալ կտորուանքը, երկրագործը ու-
զածին պէս վար կ'իջեցնէ ու վեր կը
բարձրացնէ . անկէ զատ երկու ալ ա-
նիւ ունի, որոնցմէ սովորաբար ահօ-
սին մէջ մտնողը աւելի խոշոր կ'ըլլայ :

Հ. Երօրին աղէկը ո՞րն է .

Պ. Եղէկ արօր ըսուելու համար
նախ ամէն տեսակ հողերու յարմար

պիտի ըլլայ . երկրորդ՝ քիչ ուժով շատ
գործք ընէ . երրորդ՝ որչափ կարելի
է բահով փորուածին նման ըլլայ ի-
րեն փորածն ալ . չորրորդ՝ պատուած
հողը բոլորովին դարձնէ . հինգե-
րորդ՝ պարզ ու ամուր շինուած ըլ-
լայ : Բայց արօրը որչափ ալ կատա-
րեալ ըլլայ, միայն մէկ տեսակը գործ-
ածելով աղէկ չհերկուիր գետինը .
պէտք է գործածել նաև այնպիսի
գործիքներ որ հողը պատուեն առանց
դարձնելու . ինչպէս են անձևիչ արօ-
րը, մանկեռը, տափանը, լողքարը,
բազմախոփը, ևն :

Հ. Ի՞րն է անձևիչը .

Պ. Եղէկի կ'ըսուի ան արօրն որ
ոչ ձևիչ ունի, ոչ կորեպէղ . հապա
միայն շեփ ու խոփ ունի . խոփին առ-
ջէն ալ սուր եզերքով անիւ մը կայ որ
քշելու ատենդ կը դառնայ, ու ձևի-
չին պէս հողը կը ճղքէ :

Հ. Ի՞րն է մանկեռը .

Պ. Եսիկայ երկու իրեք կարգ եր-
կրթէ ահալայ ունեցող գործիք մըն է
փոցիսի նման, որ կը գործածուի գէշ
խոտերն ու հերկուած հողին մէջ ե-
ղած բուսոց արմատները ժողկելու
համար :

Հ. Ի՞րն է տափանը .

Պ. Տափանը իրեք կամ չորս կտոր
փայտէ շինած եռանկիւնի կամ քա-
ռակուսի շրջանակ՝ մըն է՝ վրան
խուրձ խուրձ փշեր կապած, որ գետ-
նին վրայ քաշելով ահօսներուն կամ
արտերուն մէջ ցանուած հունտերը
ծածկելու կուգայ : Եմենէն պարզ տե-
սակը աս ըսած կերպովս կը շինուի,
ու թեթեւ հողերուն յարմար է .
բայց կաւոտ ու պինդ հողերուն հա-
մար երկրթէ ահալաներով տափան
գործածելու է . ասանկ հողերուն շատ
անգամ լողքար ալ կը գործածուի,
որուն վրայ սուր ու ցցուած ճանկեր
կամ ահալաներ կան :

Հ. Ի՞րն է լողքարը .

Պ. Լողքարը գլանի ձևով՝ առանց-

քի վրայ առած հաստ ու ծանր քար մըն է, բայց փայտէ կամ երկրէ ալ կրնայ շինուիլ. ասիկայ կը գործածուի երկրին երեսը պնդացնելու համար, որպէս զի հողուն խոնաւութիւնը շատ չընդի. ձմեռը անցնելէն ետքն ալ ցորեն ցանած արտին վրայ կը պտըտցնեն, որ եթէ սառուցէն արմատները դուրս ելած են՝ նորէն հողուն մէջ խրին ու ամուր մնան:

Հ. Որն է բազմախոփը.

Պ. Բազմախոփ ըստած գործիքը եռանկիւնի փայտ մըն է, ամէն մէկ անկիւնը մէյմէկ պզտի խոփեր հաստատած, որ կը գործածուի գետնախնձոր, ճակնդեղ, ստեպղին ու մըսրացորեն բուսած արտերուն մէջի հողերը երբեմն երբեմն կակղցնելու ու գէշ խոտերը խլելու համար. աս գործողութիւնը որչափ շատ ընես՝ ան բոյսերն ալ այնչափ աւելի աղէկ առաջ կուգան. բայց երբոր հողը թաց է՝ պէտք չէ ընել. վասն զի կրնայ ըլլալ որ յետոյ չորութիւն ըլլալով՝ հողը բոլորովին կարծրանայ:

Հ. Հողին բունծերը փշրելու համար ինչ գործիք կը բանեցուի.

Պ. Հողին բունծերը կրնան փշրիլ մանկեռով, տափանով ու լողքարով. բայց աս բանիս համար մասնաւոր գործիք մըն ալ կայ որ Բաղճախիլ կ'ըսուի՝ որ շատ մը արօրի ձեւերն են այլեայլ դրքով փայտի մը վրայ հաստատուած, որ բունծերուն վրայէն անցնելով՝ զանոնք կը կտրտեն:

Հ. Երկրագործութեան մէջ ուրիշ հարկաւոր գործիքները որո՞նք են.

Պ. Բահ՝, որ երկրէ թիակ մըն է այլեայլ ձեռով. ոմանց բերանը սուր եռանկիւն, ոմանցը շիտակ, ոմանցն ալ կլոր:

Երկան՝. — երկայն կոթով ու երկու ակռայով թիակ մըն է:

Հոսիլ՝. — վերինին նման է, բայց իրեք ակռայ ունի:

Փոյիլ՝. — սանտրի ձեռով է, ու պար-

տէզներուն գէշ խոտերը խլելէն ետքը՝ զանոնք մէկտեղ ժողվելու կը գործածուի. ասոր մէկ տեսակը կայ որ հորիզոնական դրքով գետնին վրայ տափակ կռթնցուցած՝ ձիուն քաշել կուտան, որ վերի գործողութիւնը աւելի դիւրաւ կ'ընէ մեծ արտերուն մէջ:

Հեծանոց կամ կոսիլ. — թիակ մըն է որ յարգը ցորենէն զատելու համար կը գործածեն:

Վերանդի ու Բանգալ, որ խոտ ու արմտիք հնձելու կը գործածուին:

Յօրոյ, ասով ծառերն ու որթերը կը յօտեն:

ՃԱՄՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

Վայլ որսալու հնարքներ:

ՎԱԽԸՆԹԱՅ Թերթին մէջ գայլուն վրայ տուած տեղեկութիւննիս եթէ միայն զուարճալի էր, հոս դրածնիս նաեւ օգտակար ալ է. անոր համար կը ջանանք աւելի ալ տեղն՝ ի տեղը բացատրել:

Վրիստոսի 800 թուականին ատենները Լնգղիայի մէջ այնչափ շատցեր էին գայլերն որ գրեթէ բոլոր ժողովուրդը անոնց վրայ ելաւ, ու վերջապէս բոլորովին ջնջեցին իրենց երկրէն աս կատաղի գազանը: Վաղղիայի մէջէն ալ շատ ջանացին ասիկայ ջնջելու, բայց ճար չեղաւ. վեշտասաներորդ դարուն մէջ իրենց Ֆրանչիսկոս Ա թագաւորը մասնաւոր պաշտօնատէրներ ալ որոշեց՝ որ գայլ որսան. և ամէն մէկ գայլ բռնողին մեծամեծ վարձքեր կուտայ տերութիւնը ինչուան հիմա, մասնաւոր երբոր քած՝ ցը էգ ըլլայ:

Բաց ի դարաններէն ու որոգայթներէն՝ գայլը յայտնի կերպով ալ կ'որսան, և շներով ու հրացաններով անոր վրայ կը յարձրկին: Բայց աս տեսակը աւելի զուարճութիւն ունի քան

1 Պէլ, Լոփա:

2 Չոփալ:

3 Ետփա:

4 Պահէ Բարաշ: